

Malovaný nábytek z Mohelna

Důležitý význam pro rozvoj řemesel v Mohelně měl, podobně jako v jiných obcích, patent o zrušení nevolnictví vydaný v roce 1781 císařem Josefem II. Ten umožnil poddaným nejen se stěhovat bez souhlasu majitele panství, ale také mohli svobodně posílat své děti na studia či učit se řemeslu. V obci působili například krejčí, obuvníci, tkalci, hrnčíři či jircháři (ti zpracovávali kůže). Významná byla také výroba kachlů, tyto kamnářské výrobky byly dokonce rozváženy do dalekého okolí.

V Mohelně se rozvíjela i truhlářská (stolařská) technika. Právě dřevo bylo obecně nejužívanějším materiálem v lidové kultuře, používalo se ke zhotovování stavebních prvků, různého nářadí, hraček, nábytku a dalších výrobků. Věhlasný se stal místní malovaný nábytek, který byl ve své době žádaný a velmi ceněný. Poprvé jej zaznamenal a popsal národopisný pracovník a učitel *Vratislav Bělík* (1900-1988), který v době okupace působil jako ředitel na mohelenské škole. Tématem se zabývala i jedna z největších osobností našeho národopisu, pracovnice Národního muzea v Praze, *Drahomíra Stránská* (1899-1964).

Již na konci 18. století působil v Mohelně několik truhlářských mistrů. Jedním z nejstarších doložených byl *Václav Hubáček*, který je poprvé jako „Tischlermeister“ uveden v matrice v roce 1786, kdy se mu narodila dcera. Truhlářské řemeslo se nejen dědilo, ale někdy byly rody vzájemně spřízněné. Stávalo se to tak proto, že tovaryš, který se vyučil u mistra, se následně často oženil s jeho dcerou. V takovém příbuzenském stavu byly rodiny Škody-Povolných a rovněž Nováčků-Burianů-Sýkorů. Tak například *František Burian* (1780-1860) se oženil s dcerou truhláře *Matěje Nováčka*. Stal se truhlářským mistrem a rovněž jeho dva synové, *Jan* (1813-1889) a *František* (1818-1890) vykonávali řemeslo jako jejich otec. Také synové staršího Jana, *František* (1840-1912) a *Josef* (1844-1927), se původně oba věnovali truhlářství (František ale zemřel jako žebřák v sousedních Lhánicích). Do rodiny Burianů se pak přičlenil truhlář *Karel Sýkora* ze Lhánic, jehož dva synové v řemeslu pokračovali. Tím se truhlářská tradice udržovala v rodě.

Truhlářské rodiny v Mohelně zhotovovaly různé tvary nábytku. Základním kusem a zároveň významným artiklem byla truhla. Do ní se ukládal slavnostní krojový oděv, modlitební knížky a další důležité předměty. Nevěsta si v ní také převázela svou výbavu do domu ženicha, a proto bylo důležité, aby byla nejen praktická, ale i náležitě zdobená. Svě pevné místo v jizbě měl „svatý kout“ situovaný diagonálně od topeniště. V tomto prostoru byl umístěný stůl s rohovou lavicí a židlemi, na stěnách visely obrázky svatých, v pozdějších dobách i fotografie rodiny. Tyto rohové, příp. i rovné lavice, byly dalším důležitým nábytkem, který se v obci vyráběl. Mohelensští truhláři ale dělali i postele s nebesy, závěsné římsy na nádobí či koutní almárky, do kterých se ukládaly různé důležité dokumenty.

Kořeny nábytku s malbou jsou pravděpodobně již v renesanci, kdy byl určený pro vyšší společenské vrstvy. Až později se stal typickým artiklem lidových vrstev, jeho rozkvět na našem území je spojen s obdobím od konce 18. stol. až do 70. let 19. stol. Ve výzdobě malovaného nábytku se projevovaly regionální odlišnosti. Truhlářské výrobky z Mohelna měly zvláštní charakteristický ráz malby, která vynikala svou bohatostí a barvitostí. Zářivých barev se údajně dosahovalo použitím makového oleje. Kromě okouzlujících barev byla pro zdejší tvorbu typická ornamentální vynalézavost v detailech a později i bujná fantazie. Většina nábytku byla natřena modrou barvou (kobaltový, ultramarínový či indigový odstín), jenom některé lavice byly hnědočervené. Ve čtvercových či obdélných polích ohraničených bílou linkou byly na modrém podkladu umístěny různé dekory s rostlinnou tematikou. Základem byla nejčastěji velká růže nebo váza. Tento charakter výzdoby snad navazoval na starší tradici již z přelomu 18. a 19. stol.

Zajímavostí je, že truhly se stejným druhem výzdoby vyrábělo několik truhlářů v různých dílnách. Víme to, protože zatímco výrobci obecně jen málokdy podepisovali svoje výrobky, truhlářští mistři z Mohelna tak činili poměrně často. Mohelenský nábytek je navíc možné pro svůj osobitý charakter snadno rozeznat od

ostatního. Autoři se podepisovali například na vnitřní stranu truhly tužkou. Jednu takovou truhlu měl ve vlastnictví i spisovatel Vilém Mrštík, nesla na sobě nápis „*Franz Povolny, mistr stolařsky, Mohelno Nro 44. Roku 1866.*“. Někdy se barvou přímo do výzdoby uvádělo celé jméno výrobce nebo třeba i jen jeho iniciály umístěné do květů či stylizovaných jablíček („*J B*“ – Jan Burian apod.). Takto signované kusy malovali buď přímo mistři, případně mohlo být účelem podpisu šíření věhlasu mistrovny dílny. Také někteří kupující si nechávali napsat na nábytek přímo i své jméno.

V dobách největšího rozkvětu truhlářské výroby, ve 2. pol. 19. stol., působilo v Mohelně až 7 mistrů s tovaryši a učedníky. Bylo zde významné truhlářské středisko s charakterem sériové výroby. Na malbě nábytku se podílely i ženy, kterým truhláři svěřovali tuto piplovou práci za plat. Hotový nábytek byl rozvážen do dalekého okolí, podle pamětníků denně vyjíždělo i deset a více povozů se zbožím denně. Byl dokonce prodáván až na trzích v západočeské Plzni. Jedním z nejdůležitějších trhů na jižní Moravě byl v Hustopečích, kde měli Burianovi (a možná i jiné truhlářské rodiny) sklad nábytku. Zajímavostí je, že například truhly vyráběla tato rodina v trojí velikosti, aby šly vložit jedna do druhé a ve voze se tak při cestě na jarmark uspořilo více místa.

Postupně začal být malovaný nábytek nahrazován odlišným způsobem dekorace – fládrováním. To se stalo oblíbené a žádané zhruba od 2. pol. 19. stol. do 20. let 20. stol., i když používáno bylo již v době baroka. Jedná se o speciální techniku, která napodobuje strukturu dřeva. Lidové fládrované kusy byly vlastně imitací dražšího a tedy méně dostupného dýhovaného nábytku.

Ačkoliv malovaný nábytek z Mohelna byl ve své době velmi oblíbený a distribuovaný i do vzdálených koutů naší vlasti, v současnosti již málokdo ví, že v obci byla tak významná tradice truhlářských rodů. Dodnes lze spatřit zářivě malovaný mohelenský nábytek v mnoha muzeích, například kolekce ze sbírek Moravského zemského muzea v Brně je zpřístupněna Starém zámku v Jevišovicích.

POUŽITÉ PRAMENY:

Bělík, V. 1946: Johan Burian, majstr stolařský z Mohelna. *Vlastivědný věstník moravský* 1, č. 2-3, s. 145-148.

Lysák, 2007: Mistři stolařského řemesla z Mohelna. *Zpravodaj městyse Mohelno* 3, s. 19-20.

Stránská, D. 1956: Tvůrci lidového umění. Truhláři lidového nábytku v Mohelně. *Český lid* 43, s. 69-76.